

* RECENZE *

Komentovaná čítanka českého strukturalismu s otázkami

Grygar, M.: Terminologický slovník českého strukturalismu. HOST, Brno 1999.

Brněnské nakladatelství HOST má zásluhu na vydávání významných literárně-teoretických prací: v rámci finančně dotované Strukturalistické knihovny vyšla za spolupráce s Ministerstvem kultury ČR a za podpory nadace Open Society Fund také kniha Mojžíra Grygara, která vznikla přepracováním a doplněním původní publikace vydané pro nizozemské slavisty. Grygar zvolil metodu komentovaného čtení: s jistotou rutinéra vybírá příznačné ukázky, pohřichu se omezuje na Jana Mukařovského. Již v předmluvě k nizozemskému vydání z r. 1985 to zdůvodňuje tím, že jeho postup byl motivován úsilím postihnout jádro estetického učení Pražské školy. Autor rozdělil svou knihu do několika kapitol od samotného pojmu strukturalismus až k pojmu osobnost. Jeho výklad je přehledným, koncizním komentářem na úrovni.

Kniha byla koncipována spíše jako instruktivní než jako diskusní a kreativní: původního adresáta se ani v tomto vydání nepodařilo zcela skrýt. Vzniká tu rozpor mezi poměrně „přísným“ textem, který vykládá „jádro učení“ a poměrně rozsáhlým seznamem literatury, z něhož číší strukturalismus tak trochu „sans rivages“. Jeho kontext je tu opravdu bezbřehý, i když chráněný pružnými slůvky „pokračovatelé a ohlasy“: jen těžko si dovedu představit, že bych za pokračovatele strukturalismu pokládal Petera Zajace, jinak řečeno – strukturalismus je jev, s nímž musel každý přijít do kontaktu. Kolem tzv. jádra pražského strukturalismu však plyne volná plazma vytvářející rozsáhlá přechodová pásma. Více než „jádro“ a „učení“ mě zajímají impulsy, spojitosti a transcendence, které strukturalismus poskytl, více než sevřené šiky metodologů živá realita debatního kroužku, jak ji popisuje ve známých rozhovorech s Peterem Demetzem René Wellek v 80. a 90. letech.

Grygarova kniha je zevrubný, hluboký a kultivovaný strukturalistický katechismus v podání v podstatě jednoho, byť významného, člena kroužku. Trochu tu postrádám napětí geneze a personální struktury strukturalismu. Kniha je jedním z možných výkladů tzv. Pražské školy, která měla svůj domácí i zahraniční kontext včera i dnes. Je to však výklad, který ve své delimitující koncepci není šálkem mého čaje. Strukturalismus bývá pokládán za rodinné stříbro české literární vědy: přitom však nelze zapomínat, že vedle něho existovaly a koexistovaly i jiné proudy a badatelé a že sama metodologie kroužku nebyla nijak unifikovaná – tou se stala až v některých dalších interpretacích po-

kračovatelů nebo těch, kteří v něm od 60. let našli zalíbení (sami koryfeje se strukturalismu nebo alespoň jeho světonázorových konsekvencí pod politickým tlakem a jako čelní představitelé české vědy a vysokého školství 40. a 50. let tehdy zřekli). Lze předpokládat, že ani u nás nemá nikdo na výklad strukturalismu monopol a že by nebylo moudré z diskuse o něm v minulosti, přítomnosti a budoucnosti nikoho, ale opravdu nikoho vylučovat. Mám nyní na mysli fakt, že ani v 70. a 80. letech nebyly podněty strukturalismu ignorovány – stejně jako mohu potvrdit, že sám pojem strukturalismus byl v 70. letech u nás pokládán za politicky nepřijatelný a kdo s ním byl spojován, byl takřka vyloučen ze „slušné“ lidské společnosti. Pamatuji si na tu dobu velmi dobře a také na postoje, které tu byly zaujímaný. Svou – podle mého soudu vcelku pozitivní úlohu – tu sehrál tzv. Šaboukův tým, i když je jeho zakladatel dnes všelijak hodnocen. K této okružím bychom se měli kriticky, ale sine ira et studio vrátit.

Realita Pražského lingvistického kroužku ukazuje na prolínání různých literárně-vědných metodologií v pracích méně rigorózních členů kroužku. Na spojitosti s tradicemi české slavistiky a komparistiky, stejně jako s neoidealismem a duchovněnými proudy upozornil před časem v několika studiích včetně svých kapitol v knize o René Wellkovi Miloš Zelenka. Strukturalismus má a může mít i u nás řadu vykladačů, kteří jej budou vidět poněkud jinak než Grygar v této užitečné a intelektuálně přínosné komentované četbě. Berme tedy tuto krásnou publikaci brněnského HOSTA, nakladatelství, které pokračuje v nejlepších tradicích brněnské literatury a literární vědy, jako výzvu k diskusi. Kdyby se mohla uskutečnit, mohla by být dost zajímavá.

Ivo Pospíšil

Přínosi k stawiznam serbskeho pismowstwa lět 1945-1990. Zběnik. Red. Měrcin Völkel, Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 1994, 300 s.

Sborník vyšel už v demokratických poměrech, v předmluvě se však píše (s. 7): „Manuskripty su přewažnje nastali před lětom 1989, a wone noša na sebi znamjenja wonoho časa.“ Od roku 1989 do roku 1994, to znamená v období pěti let, bylo ovšem možné texty přepracovat či aspoň upravit. Ve vydané podobě mají často reálné socialistický ráz.

Oddíl, nadepsaný *Próza*, zpracovala Lucija Hajnec. Oddíl *Lyrika* je dílem Christiany Piniekowé. Měrcin Völkel, redaktor sborníku, napsal oddíl *Dramatiska literatura*. Marta Ziółkowska-Sobecka nazvala svůj příspěvek *Džěčaca a młodzińska literatura*. Cyril Pjech napsal *Nabožna literatura*. *Ludowe basnistwo* je dílem France Šěna. Ředitel Lužickosrbského institutu v Budyšině Dietrich Scholze přispěl oddílem *Přełožkowa literatura* a Franc Šěn napsal rovněž *Literarna wědomosć*. Od zemřelého českého autora Jana Petra je oddíl *Wědomostna literatura* a Měrcin Völkel nazval závěrečný úsek sborníku *Literarna kritika*.

V poznámkách se uvádí zejména práce Antonína Frinty *Lužičtí Srbové a jejich písemnictví* z roku 1955 a také další čeští (a ovšem i polští a jiní) sorabisté jsou často